

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Regvla Morvm Sive Tractatvs Bipartitvs De Sufficienti Ad
Conscientiam Rite Formandam Regvla In Quo Usus
Cujusvis Opinionis Practice Probabilis Convincitur Esse
Licitus**

Terillus, Antonius

Leodii, 1678

Quæst. LXIII. Vtrùm peccare possit homo, quin se peccare advertat?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77827](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77827)

Sancti me-
rito petunt
veniam de-
lictorum oc-
cultorum.

37. Sancti quidem omnes rectè dicunt. *Delicta quis intelligit? & quotidie orant, ab occultis meis munda me*: idque multas ob causas. In primis post opera patrata non bene recordantur omnium, quæ in instanti operationis & antea gesta fuerunt; unde aliquando concludunt se bene vel malè fecisse, quando Deus oppositum novit. Sæpe errant in iudicio de qualitate operis; unde rectè dicunt, *Delicta quis intelligit?* & bene respondent, solum Deum hæc perfectè nosse & intelligere. Secundò non rarè obliviscuntur actionum factarum, quarum aliquæ malæ fuerunt; & quidem si loquamur de tota vita, multorum etiam gravium peccatorum oblivisci possunt. Nónne ergò rectè dicunt, *ab occultis meis munda*

me? sed & eandem orationem rectè applicant peccatis puræ ignorantie, quæ à priori negligentia orta sunt; illa enim sæpe sunt occulta, & tamen à Deo illis imputantur, de quibus proinde venia à Deo petenda est. Cæterum respectu sanctorum, hæc peccata occulta, quæ tempore vitæ melioris contrahunt, rarè sunt mortalia, frequenter venialia.

38. Demum adverto, quod antè insinuatam fuit, omnia quæ hîc objecta sunt de peccatis ignorantie & erroris nil facere ad præsentem questionem, quæ in eo præcisè vertitur, utrum opinio certò probabilis, si sit falsa, sit peccatum erroris nec ne? Ad hoc autem probandum argumenta allata non deserviunt.

Objectiones ad intentum principale non deserviunt.

QUÆSTIO SEXAGESIMA-TERTIA.

Virum peccare possit homo, quin se peccare advertat?

QUÆSTIO hæc est valde affinis præcedenti. De ea Cellædeus fusè agit lib. 1. quæst. 5. & in ea plurimum triumphat. Eandem ego disputationi subijciam, ut veritas sciatur, & Cellædei triumphus inanis ostendatur.

ASSERTIO PRIMA.

Ad omne peccatum, etiam ad peccatum ignorantia & ex ignorantia, procedere debet aliqua demum cognitio, & actualis cognitio malitia vel in se, vel in alio; vel in particulari vel in generali.

Aliqua mali advertentia ad omne peccatum requiritur.

2. **P**ROBATUR assertio, in qua omnes omnino Theologi, Cellædeo etiam id expressè fatente, conveniunt. Ratio convincens est, quia quando malitia non est voluntaria non datur peccatum. Sed malitia omnino incognita (qualis est malitia, de qua nulla umquam habita fuit cognitio, scrupulus, aut dubium nec in se nec in alio, nec in particulari nec in universali) non est voluntaria, quia omne voluntarium est præcognitum. Ergò quando malitia est omnino incognita, nullum est peccatum. Ergò aliqua demum cognitio & apprehensio malitiæ omnino prærequiritur ad peccatum.

ASSERTIO II.

Qui legem, cujus actualiter conscius est, ex vehementi passione violat, & liberè prosequitur opus inchoatum, toto tempore peccat imputabiliter, quamvis singulis instantibus libertatis actu non advertat se peccare.

3. **P**ROBATUR. Toto illo tempore homo liberè ponit actionem, quam antequam secutio operis mali illam inciperet sciebat esse prohibitam. Ergò & actio & ejus continuatio culpabilis est, cum utraque liberè ponatur contra legem, quam operans, immediatè antequam operaretur, sciebat etiam operans non actu reflectat ad legem.

Libera pro- liberè ponit actionem, quam antequam secutio operis mali illam inciperet sciebat esse prohibitam. Ergò & actio & ejus continuatio culpabilis est, cum utraque liberè ponatur contra legem, quam operans, immediatè antequam operaretur, sciebat etiam operans non actu reflectat ad legem.

Probatur multipliciter.

Tertio subsequens incogitantia aut inconsideratio legis in hoc casu est culpabilis, quia proximè potuit ac debuit vitari; homo enim qui non solum habitualiter novit legem, sed actualiter ad eam reflectebat in initio actionis, vi illius & poterat & debebat ab omni ista sequela operationis malæ abstinere. Similiter poterat & debebat media apponere, quibus & ab actione, & ab ejus prosecutione arceretur; horum unum erat advertentia ad legem, & ad offensam Dei. Ergò aliquo modo poterat & debebat ad legem advertere, sicut etiam poterat & debebat actionem inchoatam abruptere. At nemo excusatur per id, quod proximè poterat & debebat vitare. Ergò homo ille per dictam inconsiderationem non excusatur.

Quartò libera continuatio actionis male cum præfenti incogitantia immediatè post actualem reflexionem, moraliter æquivaleret actuali advertentia, & est virtualis & interpretativa contemptus legis, actuali contemptui prorsus æquivalens, ut videre est in omnibus successivis, quæ ex libera hominis operatione dependent. Sic intentio actualis pro toto tempore non requiritur in Sacramentorum consecratione, aliorumque similium administratione, sed sufficit intentio virtualis, seu actualis manens in suo effectu continuato, &c. virtualis enim intentio in moralibus æquivaleret actuali. At hinc habemus advertentiam actualem ad legem, manentem saltem in suo effectu continuato. Ergò habemus virtuales advertentiam ad legem, quæ actuali æquivaleret. Ergò homo ille culpabilis est, perinde ac si actualiter adverteret ad legem. Quintò, incogitantia, stante hac hominis dispositione, non potest excusare, nisi sit causa actus, stante enim tali dispositione, non est unde exculationem afferat, nisi actum causet. At in hoc casu actualis incogitantia legis non causet actum illum; quia quamvis homo de lege cogitaret, illam violaret, sicut ab initio, non obstanti advertentia, eandem transgressus est. Ergò tota operationis male continuatio culpæ tribuitur. Sextò, homo dicta ratione non advertens ad legem, ita dispositus est, ut si peteretur ab ipso an opus, quod facit, sit peccatum, statim responderet affirmativè. Ergò cum cognoscat opus, quod facit, utique hæc cognitio cum scientia habituali legis, atque cum advertentia actuali legis immediatè antecedente, ita hominem afficit, ut virtualiter & interpretativè censetur ad legem advertere, ideoque possit ac debeat ab opere illo abstinere. Ergò si non abstinuit, hoc illi tribuitur. Demum, quamvis homines ejusmodi, quando vehementi passione moventur, dum prosequuntur opus, non videantur ullam de lege aut rei malitia actualem advertentiam habere, sæpe tamen tenuis saltem illius advertentia intervenit, & fortasse rarè aut nunquam deest; quamvis non semper tanta sit, ut reflexam sui cognitionem causet: sic qui ex habitu fidibus ludunt, aut in cubiculo obambulant, actualiter advertunt ad singulos membrorum motus, etsi cognitio sit adeo tenuis, ut reflexè vix, aut ne vix quidem sentiantur. Idem suo modo locum habere videtur in casu præfenti. Hoc autem plurimum conducit ad imputabilitatem actus de quo loquimur. Stat ergò, talem operationem, non obstante inconsideratione actuali etiam omnimoda (si tenuis & insensibilis illa advertentia non detur) verissimè imputari ad culpam.

ASSERTIO III.

Incogitantia legis omnino involuntaria excusat operantem contra legem, si voluntaria.

Incogitantia, & inconsideratio omnimoda legis, si sit omnino involuntaria, excusat; si sit voluntaria non excusat cum, qui ex illa inconsideratione materialiter operatur contra legem.

4. **I**N hoc etiam omnes conveniunt, quia si inconsideratio mali sit involuntaria, utique & prosequutio illius, à tali inconsideratione orta, erit involuntaria. Ergò ad culpam imputari non potest. Tunc autem, ignorantia, ut expressè habet S. Thomas 1. 2. quæst. 76. art. 3. in cop. est & censetur omnino involuntaria, quando aut est

invincibilis, aut ejus, quod quis scire non tenetur. Et talis ignorantia omnino excusat à peccato, Eadem autem doctrina locum habet in inconsideratione. Quod si ignorantia sit voluntaria, (ut ibidem loquitur S. Thomas) vel directè, sicut cum aliquis studiosè vult nescire aliqua, ut liberius peccet; vel indirectè, sicut cum aliquis propter laborem, vel propter alias occupationes negligit addiscere id, per quod à peccato retraheretur; talis enim negligentia facit ignorantiam ipsam esse voluntariam & peccatum, dummodo sit eorum, quæ quis scire tenetur, & potest. Et ideo talis ignorantia non totaliter excusat à peccato. Idem prorsus dicendum de inconsideratione, cum eadem de illius voluntarietate ratio procedat.

5. Ceterum voluntarietas & vincibilitas ignorantia, aut inconsiderationis actualis de lege vel malitia rei dupliciter se habere potest, primò quando ignorantia vinci poterat ac debebat, quando incurritur; & tunc ipsa ignorantia est peccatum malitia, quia incurritur per negligentiam culpabilem contra legem, ad quam homo satis advertebat, ut vi illius scientiam præcepti acquireret. Jam opus ex tali ignorantia factum non excusatur, sed eodem modo imputatur ad culpam, quia negligentia neminem excusat. Jam sæpe contingit continuationem ignorantia esse voluntariam, sicut erat ejusdem inchoatio; & tunc sicut interveniunt plures negligentia culpabiles, ita & ignorantia continuatio est peccatum, quod proinde propriam imputabilitatem habet, sicut & opera quæ ex illa patrantur. At, si ignorantia olim vincibilis & voluntaria evadat postea invincibilis, quia jam non est à quo ignorans instrui possit, &c. tunc dicendum est, opus ex tali ignorantia factum esse malum & imputabile, sed non habere peculiarem malitiam moralem, aut imputabilitatem superadditam malitiæ actus voluntatis, in quo directè vel indirectè fuit volitum. Ratio est, quia cum ignorantia jam sit invincibilis, opus ut jam expeditur ab ignorantia non potest magis imputari, quam ipsa ignorantia. At illa secundum se jam imputari non potest. Sed solum ratione cause à qua processit. Ergò nec opus aliter imputari potest. Hæc est sententia communis, ut videre est apud Sanchez lib. 1. Mor. cap. 16. num. 45. ubi pro ea citat S. Thomam, Suarez, & Vasquez, quibus ipse accedit. Et quidem Vasquez dicit id esse verum absque controversia.

ASSERTIO IV.

Voluntas in opere particulari non peccat moraliter peccato propriè ac ratione sui imputabili, quando nulla actualis advertentia, nec specialis nec confusa malitia moralis vel periculi præcessit; vel saltem dubitatio aliqua vel scrupulus.

PROBATIO AB AUCTORITATE.

6. **H**Æc est præcipuè intenta assertio hujus quæstionis, à qua Celladeus abhorret, tamquam ab opinione periculosa, à novis tantum Theologis tradita, & ab antiquis ignorata. Itaque probanda est tam auctoritate, quam ratione.

Probatur ergò primò auctoritate. In primis Thomas Sanchez lib. 1. Mor. cap. 16. num. 21. eam expressè tenet, & pro eadem citat S. Thomam

de Verit. quaest. 15. art. 4. ad 10. Henricum quodlibet 6. quaest. 32. Gersonem 2. p. in Compend. Theol. Alph. 30. lit. D. Sylvestrum V. delectatione quaest. 1. dist. 4. Cordubam in quaestione. lib. 1. quaest. 23. dub. 10. quibus addit Suarium de Censur. dist. 4. sect. 8. num. 18. Vasquez eandem sententiam late probat 1. 2. dist. 107. cap. 3. ubi haec habet. Hanc sententiam disertis verbis, quae non est opus referre, tradiderunt Alexander 2. part. quaest. 108. Membro 7. & 11. Bonav. in 2. dist. 24. super secundam partem textus, & 2. part. dist. art. 2. quaest. 2. Albertus eadem dist. art. 13. Henricus quodlibet 6. quaest. 32. Immo etiam Gerson (qui pro opposita sententia alio loco allegatus est) idem docuit Alph. 30. ab initio praefertim, lit. D. Anton. 2. part. tit. 5. cap. 1. §. 5. qui etiam refert Petrum de Tarantasia. Angelus 7. cogitatio. num. 2. Sylvester verbo delectatio quaest. 1. part. 4. Caietanus 2. 2. quaest. 88. art. 1. & in summa, verbo Delectatio, & Armilla ibidem nu. 1. Haecenus Vasquez, qui ibidem pro eadem sententia citat Conradum in art. 4. quaest. 74. Almainum, Angelum, Nider, Petrum à Soto, & Cordubam; quibus consentire ait Paludanum in 4. dist. 18. quaest. 6. art. 2. num. 5. Gabrielem in 2. dist. 42. quaest. 1. art. 3. dub. 3. Demum eandem sententiam tribuit S. Thomae quaest. 15. de verit. art. 4. ad 10.

Ex S. Thoma. 7. Et quidem quod ad S. Thomam attinet, ille quaest. 15. de verit. art. 4. ad 10. haec habet. Antequam ratio delectationem perpendat, vel nocumentum ipsius, non habet interpretativum consensum, etiam si non resistat: sed quando jam pendit ratio de delectatione insurgente & de nocumento consequente, utpote cum percipit homo, se totaliter per huiusmodi delectationem in peccatum inclinari, & in praecipis ruere, nisi expresse resistat, videtur consentire. Hunc textum Sylvester ponderat, & in eodem sensu loquitur, loco à Sanchez citato. Idemque expresse traditur ab Angelo, loco quem Vasquez citavit.

8. S. Antoninus parte 2. tit. 5. cap. 1. §. 5. loquens de delectatione morosa, docet qualiter sit & non sit peccatum, & in fine haec habet. Complacentiam surgentem in sensualitate circa luxuriam, vel aliud quod est mortale ex genere suo, aut ratio superior ex consideratione divini praecipii vel offensa Dei statim reprimat, & tunc non est nisi veniale. Aut non statim reprimat: & tunc aut expresse consentit, & sic est mortale, &c. Aut non expresse, sed negligit reprimere. Aut ergo manet talis complacentia post sufficientem deliberationem & animadversionem periculi, & tunc est mortale. Aut non manet, & sic est veniale.

Ex Henrico. 9. Henricus, loco quem Sanchez & Vasquez citant, loquens de consensu in delectationem, ex August. docet, illum esse peccatum mortale, & haec habet. Debet ista consensio, in qua consistit peccatum mortale, quod meretur damnationem, talis esse, quod sit deliberativa, non subreptitia. Tunc autem est deliberativa, quando postquam ratio percipit delectationem, & advertit iudicando eam esse illicitam, adhuc voluntas se tenet in ea, & non cohibet eam, &c. In tali ergo consensione deliberativa consistit primum peccatum mortale. Et quidquid praecedit in actu voluntatis, aut appetitus sensibilis, aut carnis, aut non est peccatum, aut solummodo peccatum veniale est. Ita Henricus, nec dubium quin requirat expressam advertentiam ad rationem illiciti, quamvis, ut postea se explicat, non sit necesse quod rationis iudicium praecedat, sed sufficit, si debuerit praecessisse; quia, inquit, plane consentire continget in delectationem, vel verè, vel

interpretativè. Verè, quando verè praecessit iudicium rationis. Interpretativè, quando interpretativè praecessit iudicium rationis. Quod fit, quando ex delectatione voluntatis in tantum absorbetur ratio, ut non possit intendere iudicio, & negligit voluntas movere rationem ad iudicandum, & permittit transire tempus, quo posset deliberare, quod cum pertransierit, etsi non verè consentit ex liberi arbitrii electione, quod non fit sine iudicii praecedentis discretionem, consentit tamen interpretativè, hoc est regulativè, quia non tantum est contemptus mortalis ex electione delectari, sed etiam propter delectationem negligere movere rationem ad iudicandum, ut possit eligere repellere delectationem, & refranare appetitum sensibilem. Haec ille, quae haud dubie requirunt advertentiam, saltem dubitationem, aut scrupulum de malitia delectationis, cum sine illis voluntas nequeat movere intellectum ad iudicium rationis.

Ex S. Bonaventura.

10. S. Bonaventura primo loco quem Vasquez citat haec habet. Tunc mora temporis (in delectatione) inducit consensum verum, quando ex diuturnitate delectationis crescit libido, adeo ut homo velit omnino in vitiorum delectatione persistere, & morari. Tunc verò inducit consensum interpretativum, quando homo advertens periculum delectationis retenta, negligit eam reprimere: hoc enim non est absque contemptu salutis propriae, pro eo quod discrimini se exponit. Idque explicat exemplo eius qui serpentem iuxta se scilicet permitteret, aut collocaret: sicut enim ille salutem corporis negligeret; Sic qui in tali delectatione, advertens periculum, vel debens advertere, voluntarie versatur, exponit se discrimini, quando negligit repellere. Idipsum mox futuris explicat citato art. 2. quaest. 2. ubi haec habet. Aut advertit periculum, aut non advertit. Si non advertit periculum delectationis, nec repellit eam, peccat, sed non mortaliter: gravius tamen peccat, quam si statim & vincibiliter repulisset. Aut advertit periculum, & delectationem illam non repellit, sed mentem in talibus cogitationibus revolvi finit: & tunc dicitur Magistri, quod peccat mortaliter, quia quamvis non sit ibi consensus verus, est tamen ibi consensus interpretativus. Hoc tamen quod nunc ultimo dictum est, non est usquequaque certum. Negant enim aliqui esse mortale in negligentia reprimendi, ubi est displicentia, quantumcumque quis periculum advertat: sed tamen securior via tenenda est, quidquid sit rei veritas. Et si cui hoc contingat, sanum est consilium, quod de ipso ut de mortali peniteat, in dubiis enim securior via eligenda est.

11. Idem quoque habet Gerson parte 2. in Compendio Theologiae, ubi agit de delectatione: sed verba eius non recensio, quia sunt longiora, & sensus cum jam dictis coïncidit. Sed dubitatur, an liber ille sit legitimus Gersonis partus. Cerè itaque dubitandum non est, quin reliquae citationes Vasquii quas non examinavi, sint veræ, cum has invenerim esse verissimas. Jam verò etsi S. Thomas, & reliqui, quos citavi, solum loquantur in particulari materia de delectatione morosa, nihilominus cum illa sit res spectans ad jus naturæ, & peculiarem præ aliis rebus turpitudinem ac notiozem malitiam præ se ferat, haud dubie quod de illa traditur, à potiori de aliis dicendum erit. Itaque constans Antiquorum Theologorum, & quidem præcipuorum opinio est, quod absque aliqua actuali advertentia de malitia peccati nullum committatur peccatum mortale, non solum per consensum verum & absolutum, sed ne quidem per interpretativum, in quo discrepant ab aliquibus paucis, qui tenent, talem advertentiam actualem non esse necessariam ad consensum

Sostragatur Gerson.

sanum interpretativum, sed sufficere advertentiam virtualementem & interpretativam, quam tunc intervenire aijunt, quando ratio actu non considerat objectum, in quod fertur voluntas, esse malum; porrit tamen morali potentia, & debuit illud considerare. Pro hac sententia Vasquez, & Sanchez locis jam indicatis, citant paucos aliquos ex antiquioribus Theologis, & nonnullos recentiores, sed non multos. Ceterum S. Thomas, & Theologi antiqui, quos citavi, longè plus requirunt, quàm assertio posita requirit: illi enim requirunt aut judicium rationis, aut perceptionem, & sufficientem deliberationem ac animadversionem periculi, &c. cum per nos solum requiratur dubitatio aliqua vel scrupulus; unde, assertio, eo modo ut jacet intellecta, videtur esse unanimis omnium opinio, quia sine tali scrupulo aut dubitatione, homo non habet hinc & nunc moralem potestatem deliberandi de malitia objecti, nec potest ad illam adhibendam teneri, ut patebit ex rationibus quas afferemus: quod & ipsi adversarii verè concedunt, quia talem inconsiderationem vitio non vertunt, sed illam innoxiam putant, alioquin in nostram sententiam incidere. Unde solum loquuntur de potestate morali remota, non de proxima, quæ præsentem incogitantiam reddit illicitam. Quare existimo paucissimos, aut potius nullos esse, qui à thesi posita dissentiant. Quod si sermo sit de peccato ratione sui imputabili, nemo quod sciam, præter Celladeum, dissentit; quia si præsens inconsideratio sit effectus negligentiae prioris, tunc quidem non negamus, tam ipsam inconsiderantiam, quàm opus ex illa causatum esse effectus peccati, & si velis, esse & denominari peccata; sed nullam propriam imputabilitatem habent, ut dictum est *assert. 3.* Itaque quod ad auctoritatem pertinet, assertio præsens haud dubiè præferenda est opinioni contrariæ, & simpliciter habenda verissima.

12. Sed antequam ulterius progrediar: accurata reflexio faciendâ est ad illam S. Bonaventuræ supra citati particulam. *Hoc tamen non est usquequaque certum. Negant enim aliqui esse mortale in negligentia reprimendi, ubi est dissipientia, quantumcumque quis periculum advertat: sed tamen securior via tenenda est, quidquid sit rei veritas. Et si cui hoc contingat, sanum est consilium, quod de ipso ut de mortali peniteat. In dubiis enim securior via eligenda est.* Hic S. Doctor loquitur de duabus opinionibus contradictoriis praxi penitentium deserventibus. Ipse tutiorem sequitur, eamque veram reputat, & ut ex modo loquendi apparet, eam ut longè probabiliorem & quodammodo certam habet. Sed quia non erat, usquequaque, ut ait, certa, cum aliqui docerent oppositum, ita pro praxi casum resolvit, ut sanum sit consilium in rebus ejusmodi securiorem partem tenere. Ergò S. Bonaventura existimavit nullam esse obligationem sectandi partem aut tutiorem aut probabiliorem, sed hoc ad consilium pertinere; ideoque cuique licitum esse sequi in praxi partem minus tutam, minusque probabilem; nec ipse tamquam Theologus aut Confessarius quemquæ obligandum censebat ad conformandum se opinioni sui Confessarii, modò bona fide alicui opinioni probabili inhereat. Porro, quia S. Bonaventura in tali re nil temerè contra communem Doctorum opinionem & fidelium praxim effutit, rectè colligitur, communem tam fidelium praxim, quàm Auctorum sententiam fuisse, quod cuique liceret sequi quantumcumque opinionem prædicè

probabilem, etiam minus tutam, modò bona fide eam veram esse reputaret.

13. Hactenus citavi Auctores antiquos, de una particulari materia loquentes, ex qua tamen aperte inferitur eandem fuisse eorum opinionem circa alias materias. Quare quamvis hoc abundè sufficiat intento nostro, ad plenioram tamen assertionis probationem legendus est S. Thomas 1. 2. *quest. 76. art. 3. in corp.* ubi hæc habet. *Potest contingere, quod aliquis ignoret quidem aliquam circumstantiam peccati, quam si sciret, retraheret à peccando, sive illa circumstantia faciat ad rationem peccati, sive non, & tamen adhuc remanet eja scientia per aliquid, per quod cognoscit illud esse actum peccati: puta, si aliquis percipiens aliquem, sciat quidem ipsum esse hominem (quod sufficit ad rationem peccati) non tamen scit eum esse patrem, quod est circumstantia constituens novam speciem peccati: vel forte nescit, quod ille se defendens repercutiat eum, quod si sciret, non repercuteret: quod non pertinet ad rationem peccati, unde licet talis propter ignorantiam peccet, non tamen totaliter excusatur à peccato, quia adhuc remanet ei cognitio.* Hic S. Thomas expressè docet ignorantiam & omnimodam incogitantiam circumstantiæ transferentis ad aliam speciem, excusare à malitia quam circumstantia illa specificat, quamvis homo peccet in illo opere. In quo complectitur omnia, quæ alii hæc de re docent, cum aliqui strictius loquantur, & dicant advertendum esse, an ignorans talem circumstantiam det operam rei licitæ, vel illicitæ. Si illicitæ, volunt ignorantiam non excusare, secus si operam det rei licitæ. At S. Thomas ex æquo omnes complectitur, etiam eos, qui dant operam rei illicitæ. Et sanè dubium non est, quin hæc sit expressa ejus mens, quando ignorantia & inconsideratio aut non potuit, aut non debuit superari, quia totus scopus articuli ad hoc probandum collimat. Ergò cum in casu nostro inconsideratio malitiæ aut non potuerit, aut non deberet superari, utique perspicuum est S. Thomam per omnia nobiscum sentire.

14. Hæc de auctoritate nobis favente dicta sunt, quæ certè non ideo tam expressè citavi, quia dubitabam de exacta fidelitate Sanchez, aut de exactissima Vasquii diligentia, maxime cum expressè dicat, Auctores, quos citat, tradere assertionem positam in terminis expressis, & ideo verba eorum non esse necessariò referenda. Quis enim tale tanti viri testimonium in dubium vocaret? sed necessitate compulsus hanc diligentiam adhibere debui, ut occurrerem periculo, quod Lector Celladei vix aliter evitaret posset; ipse enim ita loquitur, ac si omnino superponeret Sanchez hallucinatum fuisse, omnesque Antiquos citra controversiam secum contra nos stare. Jam verò ipsa Antiquorum verba ante oculos legentium posita, ipsum, non Sanchez fuisse deceptum aperte convincunt.

PROBATIO A RATIONE.

15. **P**ROBATUR secundò rationibus, quæ Vasquez & Sanchez locis citatis afferunt. Illæ sic se habent. Ex doctrina S. Thomæ 1. 2. *quest. 14. art. 6.* consultatio non procedit in infinitum versus finem in mediorem inquisitionem, alioquin numquam inciperemus operari; nec inciperemus versus principium, quia numquam inciperemus consultare: sed necesse est venire ad unam primam consultationem naturalem, quæ non sit ex consultatione, sed sit consultationis initium. Hanc primam

Sensus S. Thomæ & antiquorū Theologorum.

Uterius explanatur mens S. Bonaventuræ.

primam cogitationem Aristoteles 7. Eth. ad Eudemum, fortunæ tribuit, eò quòd homini sine ejus industria & sollicitudine occurrat. Ut ergò aliquis circa operis bonitatem aut malitiam moralem consultare possit, primò occurrere debet aliqua cogitatio naturalis, in nostra potestate non existens, quæ talis consultationis principium esse possit. Neque enim in nostra potestate est hanc primam cogitationem excitare. At quando nulla cogitatio, dubitatio, aut scrupulus, de malitia operationis, aut de periculo mali in ea contenti menti occurrit, non datur sufficiens principium consultandi ac deliberandi de malitia morali talis operationis. Ergò non est in nostra potestate de illa consultare; ac proinde talis objecti malitia non est voluntaria; siquidem ablata eo modo potestate consultandi, eo modo malitia & peccatum non solum non est voluntarium, sed ne quidem spontaneum, quod teste Aristotele 2. Eth. cap. 1. est à principio intrinseco cognoscente singula, in quibus est actio.

Practice
consultatio
ni non suffi-
cit cogita-
tio com-
ditatis obje-
cti.

16. Dices occurrit saltem cogitatio aliqua de commoditate aut utilitate rei illius, alioquin illam amare & eligere non possemus. At hæc cogitatio est sufficiens principium consultandi de malitia ejusdem. Ita obijciunt, qui oppositam sententiam sectantur. Sed Vasquez & Sanchez rectè respondent, talem cogitationem sufficere quidem ad deliberandum de commo & incommodo, non autem de malitia morali, quia sunt res diversi generis, nec unum ex alio inferitur. Sic consultatio de re aliqua ut utili ad studium, non est sufficiens principium consultandi de illa re in ordine ad bellum aut aliud alterius ordinis, nisi circa quodlibet negotium diversum prima aliqua cogitatio naturalis se offerat. Ergò similiter consultatio de re aliqua ut utili ad finem temporalem, non est sufficiens principium ad consultandum de malitia morali; quia est res diversi generis. Ergò ut de illa consultare possimus, naturalis aliqua cogitatio aut dubitatio circa illam occurrere debet.

Sæpe deest
sufficiens
connexio
inter utili-
tatem rei
ejusque ma-
litiã.

17. Confirmatur responsio, quia non solum utilitas rei cognita non est sufficiens principium consultandi de malitia morali, sed neque consideratio malitiæ aut honestatis secundum jus naturale sæpe est sufficiens principium consultandi de præcepto positivo, eò quòd non sit sufficiens connexio inter illa; immo certa notitia de malo in una specie, ut de homicidio, non est sufficiens principium consultandi de malitia alterius speciei in eodem opere contenta, ut de parricidio, quod est exemplum S. Thomæ paulò antè allatum; quia si nulla de parricidio naturalis cogitatio oriatur, cognitio homicidii non est sufficiens principium consultandi de parricidio. Ergò à fortiori consultatio de utilitate rei, non est ne interpretativa quidem consideratio malitiæ.

18. Probatur 2. exemplis. Sciat quis præceptum Ecclesiæ de jejunando tali die. Contingat hunc hominem nil prorsus cogitare aut de præcepto, aut de die illo. Ponamus autem, quod in hac dispositione materialiter faciat contra præceptum edendo quod est vetitum. Hic homo poterit consultare de utilitate ciborum illorum, immo & secundum regulas temperantiæ naturalis modum & quantitatem eorum præscribere. Nemo tamen eum peccati mortalis aut venialis condemnabit, si nulla prorsus cogitatio præcepti ipsi occurrat. Ex priori enim illa cogitatione non poterat consultare de præcepto Ecclesiæ. Plurima istiusmodi exempla sunt obvia, maxime in

materiis jure tantum positivo prohibitis, quia cum ex natura rei nulla sit connexio inter rem & præceptum; cogitatio de re non sufficit ut cogitare possimus de præcepto, nisi naturalis aliqua cogitatio de præcepto aliunde se prodatur. At in rebus per se malis, aliter se res habet; quia etiam illi, qui talibus peccatis addicti sunt, statim ac occasio operis illius se prodit, aliquam de illius malitia apprehensionem habent, quamvis eam facile contemnant, & in peccata ex habitu ruant. Ratio est, quia cum res sit mala secundum se, eo ipso, quod cognoscitur, malum ejus se prodit, & sufficit ut de illius malitia consultare possimus. Quod si in aliquo casu raro contingeret nullam talem cogitationem excitari, nec operantem habere sufficiens principium illam excitandi, idem de illo dicendum esset, ac in casu præcepti positivi; quia opus illud non esset ratione sui imputabile, quia malitia illius non esset voluntaria ratione sui.

19. Porro ut sciamus, an opus, ex dicta inconsideratione factum, sit peccatum imputabile ratione alterius, videndum est, an præsens inconsideratio fuerit culpabilis nec ne? Si fuerit culpabilis, non excusat; & opus ab illa factum imputatur, sicut causa, à qua oritur. At si non fuerit culpabilis, ut frequentissime non est, nullum prorsus erit peccatum in opere, sed censendum est illud ex naturali ac invincibili oblivione, vel inconsideratione esse factum.

Quomodo
dignoscen-
dum an o-
pus, in-
considerate fa-
ctum, sit
peccatum?

20. Probatur 3. Superat humanam diligentiam expellere ignorantiam vel inadvertentiam malitiæ objecti, cujus nulla prorsus incidit cogitatio; usus enim libertatis circa rem aliquam nititur cognitione aliqua illius rei, tanquam radice, cum voluntas ferri nequeat in incognitum. Ergò si nulla prorsus sit suspicio talis malitiæ, necesse est eam esse hic & nunc incognitam, & consequenter non voluntariam, adeoque ratione sui omnino imputabilem.

Conclusio
firmatur
multiplici
ratione.

21. Probatur 4. Suavitas divinæ legis id ipsum perluadet, præsertim in peccatis mortalibus; quæ cum tanti nocuenti sint, non est credibile Deum legem statuisse, ut ille sit tanti criminis reus, qui nullum de malitia rei dubium aut scrupulum concipit, sed circa illam se habet sicut naturaliter operans. Hæc sunt rationes, quas Vasquez & Sanchez afferunt, quibus addo ego sequentes.

22. Probatur 5. Incogitantia prohibitionis de usu carnis in die Veneris in homine bonæ vitæ, qui tale præceptum diligenter observare solet, & libentissime observaret etiam nunc si vel per umbram de illo cogitaret, non est peccatum, nec vitio verti potest. Non est peccatum in se hic & nunc, quia cum nullo modo sit cognita, non est voluntaria in se. Rursus homo ejusmodi non peccat per hoc, quòd talis incogitantia illi obrepat, quia nullam occasionem incurrendi illam dedit, quam vitare tenebatur, quamque ponendo peccavit. Quod adeo manifestum est, ut videatur rationabiliter in dubium venire non posse. Nonne misera foret hominis etiam justificati conditio, si tales incogitantia sine peccato mortali non incurrerentur? Omnes enim continuo cruciarentur; ne tali incogitantia causam darent. Deinde talis lex ex eo scitur non dari, quia dici nequit, quid expressè præcipiat. Neque enim ullus gradus diligentia determinari potest, ad quam obliget, quia tali diligentia non obstante, hæc oblivio & inconsideratio sæpe obrepat. Præterea, qualis demum est illa lex, quam

quam ne quidem diligentissimi aut observant, aut moraliter observare possunt? Ergo illa inconsideratio non est peccatum saltem in homine tali. Ergo esus carnis ex illa causatus non est peccatum, cum malitia talis comestitionis nec in se nec in sua causa sit voluntaria & imputabilis.

23. Hinc autem sequitur, quod eadem certitudine ac probabilitate concludere possimus, hominem, omni actuali consideratione malitiae carentem, non peccare ponendo opus prohibitum, qua cognoscimus illum non peccasse illam inconsiderationem incurrendo. At respectu proborum, & eorum qui vitæ novæ seriò incumbunt, aut semper aut plerumque præsumendum est hanc inconsiderationem non esse voluntariam & imputabilem. Ergo per illam omnes ejusmodi præsumuntur excusari. Quod si homo sit valde incurius sui, & ex negligentia culpabili tales inconsiderationes & obliviones incurrat, tunc de illo aliter ratiocinandum est. Ille enim præsumitur peccare in tali esu, quamvis fortasse non peccet; si enim contingat illam oblivionem esse prorsus naturalem, nullius peccati reus erit, ut patet. At si ex peccatis illius non retractatis, ut ob notoriam illius negligentiam præsumitur, originem sumat, culpæ vitetur, & consequenter esus etiam ipse imputabitur ad culpam; at nullam ratione sui imputabilitatem habebit, sed eam solum quam culpabilis ignorantia ipsi tribuit. Ratio autem est, quia esus præsens, omnisque præsens dispositio intellectus & voluntatis circa esum est planè similis in eo qui culpabiliter, & in eo qui inculpabiliter ignorantiam contraxit. Ergo impossibile est, quod unus ex illis sit culpabilis præcisè propter tale opus, & alter sit innocens. Ergo neuter ratione illius turpiter agit. Ergo si unus male agat, tota malitia aliunde desumenda est, nempe à culpa, per quam tam oblivio, quam opus ipsum inductum fuit.

24. Probatur 6. In casu omnimodæ incogitantia de lege carni esum vetante, homo illas bona fide edens, hic & nunc nullam legem transgreditur. Ergo hic & nunc non peccat. Consequentia tenet. Probatur antecedens. Nulla lex hic & nunc illi magis applicatur, quam si nulla ejusmodi lex existeret. Ergo nulla lex hic & nunc illum obligat, cum lex non applicata obligare nequeat. Legis enim est dirigere operantem, idque per modum imperii ac superiori profecti, cui obtemperandum est. At nisi voluntas & imperium superioris applicetur, & aliquo modo apprehendatur, neminem dirigere potest, cum legis directio non sit physicus influxus huc illuc impellens, sed moralis & rationalis manu ductio, quæ sine aliqua legis cognitione haberi non potest. Hinc constat legem non edendi carnes non applicari huic homini; ideoque hominem illum hic & nunc illam non violare. Sed neque ulla alia lex illi applicatur, per cujus directionem tenetur diligentiam adhibere, aut abstinere donec diligentiam adhibeat, &c. quia eo ipso effemus extra casum assertionis; operans enim aliquam mali latentis suspicionem ac dubitationem haberet. Ergo stante suppositione assertionis, nulla lex hic & nunc sufficienter applicatur, per quam homo dirigi possit ac obligari circa carni esum. Ergo talis homo carnes edens hic & nunc nullam legem actu eum obligantem ac dirigentem transgreditur. Ergo si de peccato imputabilis sit sermo, nullum ejusmodi peccatum inveniri potest in hoc opere secundum se, si sumatur præcisè prout oritur à præsentis operantis disposi-

tionem; cum illa secundum se sit eadem cum dispositione ejus, qui invincibiliter legem ignorat; de quo certum est apud omnes, quod lex illi non sufficienter applicetur, ut illum hic & nunc dirigere ac obligare valeat. Ergo taliter operans non peccat, quàm si inadvertentia fuerit vincibilis. At vincibilis non est propter præsentem dispositionem ut patet, quia si alia dispositio numquam informasset animum operantis, haud dubiè invincibiliter ignorasset legem. Ergo quod illam vincibiliter jam ignoret, à præterita negligentia desumendum est, à qua sola omnis denominatio mali ac peccati, quæ ignorantia aut esui ipsi tribuitur, desumenda est. At hoc est quod expressè docemus. Itaque integra totius assertionis veritas sufficienter probata est.

SOLVUNTUR OBJECTIONES

Celladei.

25. **O**BJICIT primò. Sanchez lib. 1. in Decal. cap. 16. citat plures Auctores tam pro quàm contra necessitatem cogitationis actualis de malitia operis particularis, quod ponitur, ut peccatum mortale incuratur. Refert vir, aliqui doctus, multos antiquos pro necessitate cogitationis actualis de malitia particularis illius operis: verum nisi ego prorsus deliro, nil tale Doctores illi requirunt, sed id solum, quod ex concordia omnium Theologorum sententia præsumimus. Ita Cellad. *quasi* §. 1.

26. Respondeo. Non deliras Celladee, turpiter tamen deciperis, quia certum est, Auctores illos antiquos in terminis docere, quod à Sanchez illis tribuitur, idque tu ipse videre ac legere poteris, si ad loca ab illo citata respexisses; & ne copia Lectori desit, ego eorum verba superius ponderavi. Crede mihi, Celladee, aliud est ex opinione præconcepta de mente Auctorum disserere, aliud ex rei veritate, & sincera illorum inspectione quid teneant cognoscere. Quod cum tibi satis notum erat, cur loca à Sanchez citata non inspexisti, ut sic debitam de re tantæ sententiam proferres? Mirandum etiam est, quod cum Sanchez Vasquium citet, dicatque illum plurimos pro hac sententia citare, nulli illorum fidem dederis, sed ex violenta oppositi persuasione credideris, Auctores ab illis citatos longè alia tradere, quàm quæ à tantis viris illis tribuuntur.

27. Sed quid tibi vult tuum illud dictum Sanchez, *vir aliqui doctus, refert multos, &c.* Profectò verba sonant, æstimare te quod Sanchez in hac citatione à munere viri docti deflexerit, eò quòd vel non intellexerit Auctores, quos citat, vel falsò illos citaverit, cum illi talem materiam non tractarint. At hoc viro tanto ante seriam locorum citatorum inspectionem imponere, debita moderatione caret. Præterea eodem jure idem crimen Vasquio inferre poteris, & ut consequenter procederes, debebas. Sed abisti talia de tantis viris suspicari. Legerunt illi, quos citant, eos intellexerunt, ac proinde habendi sunt Auctores, non solum *alioquin docti*, sed in hoc ipso exacti, eruditi, ac docti: sciasque velim, Celladee, Mundum Literarium semper habiturum eorum citationes pro veracibus contra tuam exceptionem, nisi plus afferas in contrarium, quàm contrariam imaginationem tuam ut hic attulisti.

28. Quod si Antiquos illos legisses, non solum vidisses opinionem nostram apud antiquos fuisse

Qua certitudine constat inconsiderationem esse involuntariam, eadem eò tant actionem prædictam non esse peccatum.

Ubi nulla legis est applicatio, nulla legis datur transgressio seu peccatum.

fuisse communem, sed insuper S. Bonaventura & alii te docuissent, plures ad peccatum mortale non solum advertentiam & quidem plenam de malitia & periculo rei postulasse, sed insuper tradidisse absolutum voluntatis consensum in delectationem ad culpam lethalem esse necessarium. Horum ego sententiam cum Vasquio 1. 2. disp. 108. prorsus rejicio; ex illa tamen infero, deceptum te fuisse circa opinionem Antiquorum, qui de peccatis ignorantia & inconsiderationis prorsus aliter opinati sunt, quam tu arbitraris, tuaque sententia sua auctoritate obstant, & semper obstabunt.

29. Objicit secundò. Eò venerunt Auctores, ut dicerent, edentem carnes die prohibito non peccare, si nulla præcepti suspicio in mentem venerit. Et similia multa resolvunt. Unde inferunt, Confessarium, à pœnitente talia audientem, debere judicare illum nullius peccati mortalis reum. Ecce qua de causa *quæst. præced.* tam multi exitimus in probando ex ipsis Dei verbis oblivionem & ignorantiam posse esse peccata, vel causas peccati. Non ostendandæ eruditioni, sed salutis animarum id laboris datum est. Nam si in hoc erraretur periculum esset ingens.

30. Nec desunt, qui asserant cogitationem de malitia debere actu adesse, quando peccatur. Unde utuntur hac doctrina in illis etiam peccatis, quæ inter peccata ignorantia numeravit nemo; qualia sunt peccata ex iracundia, ut maledictiones, juramenta, &c. *Quæritur enim à pœnitente, an adverterit se peccare? Si non advertit, eum à peccato immunem pronunciant.*

31. Hanc doctrinam arripiunt illi, qui in usu probabilium fundant evidentia conscientia distamina de honestate vel malitia operationis; formant enim hunc syllogismum. *Quoties & de quo non habeo cogitationem de peccato, non pecco. Sed hic & nunc non habeo cogitationem de peccato in hoc. Ergo non pecco.* Ecce quam majorem non opinabilem modo, sed etiam evidentem statuunt! Et, ô Deus, ubi sunt peccata ignorantia? Ubi iracundia & furoris? Certe si hæc ita se habent, in quo delinquebant Pelagiani, quando apud S. Hieronymum interrogabant? *Quæ est ista iustitia, ut in peccato teneat erroris, cujus reatum non habet conscientia? Nescio me peccasse; & ejus rei, quam nescio, pœnas luo? Et quid plus faciam, si sponte peccavero?* Quorsum Hieronymus interrogationem hanc ut stultam repellit, eam Sacra Scriptura sententia non minus fulminat, quam falsitatis convincit, si nemo sine actuali cogitatione malitiae peccat? Ita Celladeus loco citato.

Non minus mali ex falsitate sententia Celladei, quam nostra?

32. Respondeo, nil aut falsi in doctrina illa, aut mali in illa praxi contineri, si accipiatur, & intelligatur, prout à nobis traditur, & exponitur in assertione. Non ergò necesse erat tantum laborem assumere ad probandum ignorantiam esse posse peccatum & causam peccati, si contra hanc doctrinam collimatum est, quia ex doctrina illa de peccatis ignorantia nil contra istam assertionem inferri potest. Laudo quidem Zelum Celladei, & fateor magnum esse periculum si in hoc erraretur; sed periculum ex æquo utrimque imminet. Malum quidem esset, si nos erraremus, quia peccati reos à culpa liberaremus; sed non minus malum est, si adversarii erent, quia illi culpæ & sceleris damnarent innocentes. Præterea Celladeus solum supponit doctrinam illam communem esse falsam, cum illius falsitatem probare debuisset.

33. Qui dicunt neminem unquam peccare in

ullo instanti, in quo non habet actualem cognitionem peccati, citandi erant, ut impugnarentur. Ego certè tales nullos novi, nec exitimo ullos esse, qui ita crudè sentiant de omnibus, etiam de illis, qui scientes volentesque in scelera consentiunt. Quis enim eos à peccato immunes facit, eò quòd pro aliquo instanti actionis pravæ de malitia illius actu non cogitent? Citentur, ut sciatur, & repudientur. Sed libet Celladeo sub eisdem terminis plura sine distinctione complecti, ut Lector nil illorum rectum putet, eò quòd perpiciat universa sub expressione contenta non posse esse honesta.

34. Cæterum non apparet, cur Celladeus eos reprehendat, qui ea doctrina in peccatis ex iracundia patris utuntur. Quid enim? Nõne ad iudicium de qualitate facti ferendum utile est scire, an operans adverterit nec ne ad malitiam suæ operationis? Si advertit, gravius peccat, quam si non advertat. Si non advertat, non solum ea peccata sunt peccata inconsiderationis, sed nemo meritò potest ea aliter vocare, cum verè fiant ex inconsideratione, modò operans taliter dispositus sit, ut si advertisset ea non commisisset. Cur ergò doctrina de peccatis inconsiderationis pro peccatis ejusmodi non est adhibenda? Rectè ergò interrogatur pœnitens, an adverterit nec ne? Nec tamen si non adverterit, statim pronunciat innocentem; peccat enim si inadvertentia culpabilis fuerit & voluntaria; sed quia varii gradus sunt in negligentia, à qua talis incogitantia procedit, ideo fieri potest, ut talis inconsideratio grave sit peccatum in uno, veniale in alio. Prudentes autem confessarii ad hæc omnia aliaque similia advertere solent, quidquid Celladeus in contrarium dicat, qui certè contrarium solum imaginatur, cum illud scire non possit.

35. Ad ultimum dico Celladeum errare aut in formando, aut in applicando syllogismo, quem proponit. Errat in illo formando, si dicat illum adhiberi ad dirigendam operationem futuram, quia nemo tam stultus est, aut esse potest, ut eum ad talem finem adhibeat; minor enim majori conjungi nequit, quia minor expressam supponit cogitationem mali & peccati adesse, quam Major abesse supponit. Unde stante tali cogitatione nemo uti potest majori illa ad conscientiam dirigendam, sed ad alia principia recurrere debet, ut per se patet. Itaque Auctores benignæ sententia solum utuntur illo syllogismo ad indagandum, an quis in aliquo opere peccarit, nec ne. Jam si Celladeus syllogismum ad hoc applicet, dupliciter errat in eo applicando. Primò errat, quia syllogismus ille non ponitur ut demonstratio, non tam ob defectum majoris ritè intellectæ, quam ob defectum minoris, quæ sæpe est incerta; nam etsi hic & nunc putemus nullam mali latentis suspicionem animum subjisse, de eo tamen rarò certi sumus, cum talium sæpe obliviscamur. Ergò minor sæpe est incerta. Quod si minor sit certa, ut aliquando evenit, tunc syllogismus morale demonstrationem continet, ut secundo Celladei errore detecto mox constabit.

Merito inquiri Confessarius an Pœnitens adverterit ad operationis malitiam inter peccatum.

Hallucinetur adverbarius.

36. Errat ergò 2. quia majorem proponit in sensu universali, in quo illam non adhibemus. Si enim incogitantia culpabilis fuerit, major est falsa; est autem vera si fuerit inculpabilis; & quidem veritas illius tam patens est, ut neminem, etiam rudem, lateat. Omnes enim talem inadvertentiam ad se excusandos afferunt, & meritò putant secum iniquè agi, si probent talem inadvertentiam fuisse naturalem & inculpabilem. Sed &

Dantur peccata incogitantia ubi hæc culpabilis fuerit; secus ubi naturalis & inculpabilis.

in

in humanis nemo meritò irascitur, vel alieniorem se exhibet, eò quòd alter ex incogitantia malum aliquod ipsi intulerit, modò certò constiterit inadvertentiam omni culpā caruisse. Unde hac certitudine stante, iudex iustus neminem pro tali opere puniendum censet. Hæc autem assertè probant veritatem majoris sic intellectæ esse certam & evidentem.

37. Cæterùm quamvis major, ut jacet, sit falsa si sumatur in sensu universali, veritatem tamen continet si hac ratione efferatur. *Liberè operans, qui nullam de operis malitia suspitionem habet, non peccat peccato per se imputabili ponendo illud.* Et quidem rationes allatæ in hac ipsa quæstione veritatem illius convincunt. Quod si dicas eas non esse absolutè demonstrativas, saltem meritò negare non potes, quòd sint longè probabilissimæ & quodammodo moraliter certæ. Vide *quæst. 17. de Consc. prob. num. 31. & seqq.* ubi multa invenies, quibus veritas hujus propositionis validè stabilitur.

38. Ubi ergò sunt peccata ignorantia? In quo ergò errarunt Pelagiani à SS. PP. reprehensi? Peccata erroris & ignorantia nimis frequentia sunt, & ab illis comittuntur, qui vincibiliter ignorant & errant, ut dictum est *quæst. precedente.* Pelagiani in eo errabant, quòd docerent, nil ex ignorantia aut errore factum esse malum, aut ad culpam imputari debere. Quòd falsum est, quia error & ignorantia vincibilis non excusat.

Quo sensu Pelagiani negantes peccata ignorantia, à SS. Patribus damnantur.

Deinde negabant peccatum originale, adeoque volebant ignorantiam omnem & difficultatem quam ex nativitate contraximus, nobis in nullo nocere, nec esse mala, aut ulla ratione justificationi obistere, aut operum ex ignorantia illa factorum bonitati morali obistere. Quæ omnia sunt hæretica & errores enormes continent, ideoque à SS. PP. Sacrarum Scripturarum auctoritate efficacissimè rejici debuerunt, sicut re ipsa fuerunt rejecti; eademque ex nostra etiam sententia, immo ex doctrina præfenti de peccatis ignorantia clarè refelluntur ut patet.

39. Objicit tertio. Si vera esset doctrina assertio, aut omnino, aut maxima ex parte peccata iræ & amoris tollerentur. Inprimis homines per iracundiam passim jurant, maledicunt, & sæpe blasphemant. At vix unus ex quinquaginta, aut verius nullus tunc actu advertit se peccare; eoque minùs id advertit, quòd majori rabie abripitur. Ergò vix ullus eorum peccat. Idem dicendum de homicidiis in calore iracundia patratibus; plerumque enim deest actualis advertentia peccati, maxime in non timentibus Deum. Pleraque autem homicidia hoc modò patrantur. Cur ergò homicidia severissimè, etiam morte ipsa puniuntur? Sciant Judices semel hanc Theologiam, & morte non puniant homicidas, qui in rixa alium interficiunt, quia præsumptio innocentia stat pro homicida, cum præsumptio formari debeat ex iis quæ plerumque contingunt. Nec dicas eos peccasse ob iracundiam, & multo magis ob majorem iracundiam. Nam contra: quia tunc puniri deberent ob iracundiam non ob homicidium. At leges non ob negligentiam, aut iracundiam, sed ob homicidium mortem decernunt. Ergò homicidium, etiam cum non advertentia legis patratum, est peccatum. Ergò quamvis illa non advertentia, sicut passio, minuat, non tamen tollit peccatum, alioquin Judices non culpam pro culpa æstimantes, ac morte mulctantes, gravissimè peccarent. Quòd si quis dixerit, hæc non esse peccata, numquam id credent Christiani,

sed semper ad forum pœnitentia sua maledicta & juramenta afferent, quia sua eos conscientia semper remordet. Rursus omnia istiusmodi ab omnibus vituperantur, & pœnâ digna habentur. Ergò sunt peccata.

40. Sed quid dicemus de amore, quem Plato brevem amentiam appellat, quemque alii dicunt extasim facere, & extra se rapere amantes. Qui aliquam deperit, eam semper in corde & in consensu habet; mira facit, & promittit, ut eam obtineat. At hæc sunt peccata. An hi etiam semper cogitant legem, quando hæc faciunt? Etiam quando amicam amplectantur & fortissima voluptate fruuntur? Profectò hoc esset dicere, eos, quod Sanctissimorum est, continuum Dei legisque memoriam habere. At hoc absurdum est. Ergò tunc non cogitant de lege. At peccant. Peccatur ergò, quin tunc advertatur peccari. Alioquin quærant Confessarii, sicut in juramentis faciunt, an actuale peccati advertentiam tunc habuerint.

41. Similiter ex hac doctrina sequeretur, peccata ex consuetudine magna ex parte tolli; constat enim peccandi consuetudine legis memoriam aboleri, & excæcationem induci. Rursus constat culpam non diminui nedum tolli ob habitum peccandi. Jobi 15. *Quanto magis abominabilis, & inutulis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem?* Et tamen hi in quandam legis oblivionem abierunt. Ergò non semper legem cogitant, nec conscientia remorsus habent, sed oblituerunt.

42. Demum, superbia, quæ tot animas perdit, adeo ignotum malum est ipsi superbis, ut proverbium sit, Deum sæpe punire occultam superbiam, manifesta luxuria. Pharisæus in Evangelio est egregius typus in se confidentium, qui superbiam suam, ejusque malitiam non agnoscunt; si enim eam agnoscerent, non adeo confiderent, cum sua ipsos remorderet conscientia. Habemus *apocal. 3.* Episcopum Laodicia, cæcum sine miserandum: *Quia dicit, quod dives sum, & locupletatus, & nullum ego; & nescis, quia tu es miser, & miserabilis, & pauper & cæcus & nudus, &c. Collyrio unguere oculos tuos.* Adeo superbiam nostram non videmus, quin bonos nos existimamus. Concludit Joannes. *Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat Ecclesiis.* Ita Cellæus §. 2.

43. Respondeo, hæc & omnia ejusmodi abs te objici, quia proculdubio nec sunt, nec spectant ad peccata ignorantia, & inconsiderationis peccata, de quibus solis nunc agitur. Præterea ex *Affert. 2.* constat, omnia ista esse peccata imputabilia, etsi in prosecutione operis mali homo aliquando actualiter non advertat ad legem prohibentem. Porro quamvis hæc ad horum solutionem abundè sufficiant, lubet aliquid ad singula reponere, ut argumentum, in quo Cellæus magnam vim ponit, undique infirmum esse demonstraretur.

44. Et quidem inprimis ex eo colligitur, Christianos ad omnium istorum peccatorum malitiam sufficienter attendere, quòd rarè aut nunquam de istis se ob ignorantia aut incogitantiam exculant; cum tamen si ex incogitantia carnes comedant die prohibito, id ad sui excusationem disertè afferant. Quid est, Cellæe, quòd per incogitantiam ex æquo se non exculant, si ex ira ab æquo, ut tu arbitraris inconsideratione laborant? Reflecte ad hoc, & incogitantiam excusationem aptam in istis locum non habere perspicies; quia

aut actualiter, aut certe virtualiter & interpretative ad legem reflectunt, illamque contemnant, ut dictum est in probatione assertionis secundae.

45. Sed quid? verumne est, vix unum ex quinquaginta qui in ira jurant, pejerant, & blasphemant, actu advertere ad malitiam operis, quod patrat? Celladeus hoc audacter dicit, sed nullam probationem affert, aut asserere potest. Nec mirum, quia moraliter certum videtur, plerosque Christianos tenuem saltem aliquam peccati notitiam habere; malitia enim talium operum adeo obvia est ut in talibus circumstantiis non possit se non prodere, quamvis homo in decursu actionis non semper actu explicite ad illam reflectat, ad quam tamen virtualiter semper reflectit, legemque contemnit; ideoque non excusatur.

Rarissime committitur homicidium sine aliqua advertentia ad malitiam peccati.

46. Idem à fortiori locum habet in homicidiis, etiam in rixa factis: incredibile enim est injustos aggressores ad malitiam seu peccatum homicidii plerumque non advertere; imò non est credibile eos ad illud initio saltem operis intenti non advertere. Unde etiam ex hoc capite semper praesumuntur culpabiles. Non ergò solùm peccant propter iracundiam, sed etiam propter homicidium: primò quia satis advertunt ad malitiam homicidii: secundò quia saltem satis advertunt ad ejus periculum; hoc autem sufficit, ut ipsius homicidii & sint & censeantur rei; qui proinde merito ut tales iuxta leges puniuntur. Quod si aliquis in rixa, nil cogitans de homicidio, ex ira subitanea ita excandescat, ut nec ad homicidium, nec ad homicidii periculum advertat, difficile erit Celladeo probare, illum homicidii reum esse coram Deo; aut etiam ab hominibus habendum homicidam, si illis demonstraret se tali modo praeter intentionem homicidium perpetrasse. Ego dico illum in eo casu homicidii reum non esse, & cum Antiquis Theologis ac S. Thoma id probo, quia ob similem incogitantiam non est reus patricidii casu quo parentem interficeret. Ergò nec homicidii. Utrumque enim involuntarium est, cum utrumque sit incognitum. Quod si ad homicidium, aut ad patricidium advertat, incredibile est, quod ad malitiam talis actionis sufficienter non advertat, aut ad obligationem ab illa abstinendi, propter malitiam illius, &c. quia haec notiones ita sunt connexae, ut cum veniat ad praxim vix aut ne vix quidem separari possint.

47. Similis responsio locum habet in iis, qui vehementi amoris stimulo agitati, qui saepe actualiter, & semper aut fere semper virtualiter de malo cogitant, quando liberè operantur. Quando inquam liberè operantur, quia aliquando videntur non frui libertate saltem pro singulis temporibus, quod etiam suo modo, etsi minus frequenter, in iracundiae peccatis evenit. Atque hinc est, quod in istiusmodi casibus Confessarii interrogare non solent, an animadvertent se peccare; quia bene norunt eos ad hoc sufficienter advertisse, & penitentes ipsi firmam de eadem veritate persuasionem habent. At aliter se res habet, quando homo iracundià incitatus jurat; tunc enim nulla adest occasio cogitandi de malo juramenti, antequam illud ipsum jamjam prolaturus est; tunc autem ex subito motu fieri poterit, ut aut nullo modo, aut valde imperfectè & tenuiter de illius malitia cogitet, quia juramentum ex se malum non est. At de perjurio & blasphemia aliter dicendum est, illa enim per se propriam malitiam produunt. Unde rarò aut nunquam ex-

cusantur à peccato, qui talia in iracundia faciunt, quamvis defectus deliberationis, & imperfectior apprehensio mali, atque etiam passionis vehementia malitiam minuant, & fortasse aliquando veniale reddant quod aliàs fuisset mortale. Ceterum qui norunt se ad ista rapi in iracundia, eo ipso gravius peccant, quando irà excandescunt, quia satis advertunt ad horum omnium periculum, quorum proinde malitia illis tribuitur. Non ergò frustra interrogant Confessarii de advertentia mali quando juratur ex iracundia, quamvis in peccatis luxuriae talem interrogationem rarò aut nunquam adhibeant, quia sciunt ista ex sufficienti notione malitiae patrari solet, quamvis illa non rarò sine tali advertentia committantur.

48. Circa peccata ex consuetudine & habitu patrata, dico ea frequentissime fieri sine remorsu conscientiae, id est sine timore & dolore quo voluntas timorata ex advertentia peccati concutitur; sed quòd ea fiant sine advertentia mali, quatenus illa se tenet ex parte intellectus, falsum est; quod ex duobus colligitur, scilicet ex talium testimonio & ex ratione. Ex illorum testimonio, quia illi rarò aut nunquam se excusant per inadvertentiam mali, quando ex mero habitu contracto operantur, satis enim advertunt se male agere, saltem dum opus aggrediuntur; quod non impedit quo minus per suam malitiam excrucietur; excruciatio enim non omnem legis memoriam abolet, sed solùm practicam illam advertentiam, qua homo terretur, & retrahitur à malo, illudque ut valde damnosum vivaciter apprehendit. Nec mirum, quia excruciatio potissime consistit in duritia cordis, ratione cujus homo nec admonitionibus & inspirationibus movetur, non quòd non videat malum, sed quòd illud non aestimet, nec propter illius debilem propositionem moveatur, sed ita se habet ac si nil apprehenderet; adeo ut de illis dicere possimus videntes non vident, & audientes non intelligunt. Non ergò carent omni notitia mali & legis prohibentis, sed sicut ab initio lex proponebatur, & cum aliquo remorsu & tristitia contemnebatur, ita etiam postea proponitur, sed paulatim remorsus minuitur, donec habitualiter & cum quadam voluptate contemnatur, eò quòd conscientiae morsus, timor mali imminenti, & praesentis peccati dolens non sentiat in voluntate.

49. Quod si malitia peccati ex habitu commissa non minuat, nos non urget, sed Celladeum. Non nos, qui dicimus notitiam legis per habitum pravum non tolli, sed legem facile & cum quadam voluptate contemni. Itaque cum ex una parte cognitio prohibens non desit, & ex alia voluntas majori vi, majoreque quadam voluntarietate sese effundat, fit ut opus, omnibus inspectis, sit tam voluntarium ac torpe, quam erat ab initio; idque verum est, quamvis clarior cognitio mali haberetur in initio; tunc enim ex parte voluntatis aliquid involuntarii aderat, quia malitia actus aliquo modo displicebat; & quidem multo magis, quam postea, quando homo ex habituali legis contemptu illam cum voluptate & facilitate negligit. Itaque nos clarè explicamus, quomodo malitia operationis ob habitum non minuat; sed Celladeus hoc explicare nequit, si omnis legis advertentia absit, quando ex habitu peccatur, quia haud dubiè minus peccat, qui legem sciens praevarecat, quam qui nil de illa cogitans in illam impingit.

50. Confirmatur, quod de excruciatione, & habitu pravo dictum est. Contemnat aliquis legem

Defectus de liberationis-uti & apprehensionis imperfectio malitiam ad omnis imminuant.

Peccata ex consuetudine orta, sunt quidem subinde sine remorsu, sed non sine advertentia.

gem apparentem non semel sed sæpe, ita ut habitum & facilitatem contemnendi legem apparentem acquirat. Profectò is æquè excæcatur, aut magis, quàm ille qui habitum peccandi sine ulla legis advertentia contraxit; habet enim cor durius altero, cum legis vetantis & offensæ divinæ notitia actualis illum non stimulet, nec possit illum à malo deterrere, quæ tamen alium aut emendaret, aut terreret. Sanè de huiusmodi homine verissimè dicitur, quod videns non videat, & quod audiens non intelligat. Itaque ex titulo excæcationis non inferitur, quod excæcatus, dum peccat, actualem legis notitiam non habeat, cum maximè obcæcatus ac induratus contra actualem legis notitiam cum magna voluptate, & sine difficultate peccet, & iniquitatem etiam notam bibant sicut aquam.

51. Superbia non ita latet superbos, ut Celladeus autumat; si enim lateret, eam sub humilitatis & moderationis pallio studiosè non tegerent. At experimur eos nolle videri superbos, sed sollicitos esse ut habeantur moderati, &c. Ergò superbiam norunt esse vituperabilem, malam, & prohibitam. Ergò quando elatis excellentiæ suæ cogitationibus ac affectionibus, aliorumque contemptu instantur, satis bene norunt, & advertunt ea esse mala, quia aut actualiter, aut virtualiter timent, ne talem suum animum prodant, & habitualiter saltem dispositi sunt ad eam omni conatu, sub demissi animi specie occultandam. Itaque superbi satis advertunt se male agere, quando amore propriæ excellentiæ abrepti, seiplos magni faciunt, atque in donis suis indebitè gloriantur. Nec in hoc magna apparet diversitas, inter superbum, & gulosum, vel iracundum. Non enim ostendi potest exemplum peccati mortalis in materia superbiæ, in quo ratio mali magis lateat, quàm in aliis materiis.

52. Deus quidem sæpe punit latentem superbiam manifestâ luxuriâ; verùm superbia illa non ideo dicitur latere, quod homo non satis advertit ad malum superbiæ, quando mortaliter peccavit; sed vel quia alios latet, vel quia ipse superbus postea parvi æstimat suum factum, illumque pro exiguo defectu habeat, quamvis Deum graviter offendat. Hæc ratione superbia occulta dicitur, quia illius magnitudo superbum latet. Est & alia ratio, ob quam superbia latet superbum. Superbia est peccatum capitale, atque sæpe in tantum est mortale, in quantum alia peccata inducit. Jam sæpe homo labitur in aliquod peccatum occasione superbiæ, cum tamen ipse lapsus illum aliis causis tribuat, ideoque sollicitus non sit ad superbiam reprimendam, quia illam sibi parum noxiam arbitratur, ideoque nec ab aliis peccatis emendatur. Deus autem ut oculos ejus aperiat, permittit illum in ea labi, quæ nunquam cogitasset se paraturum, ut sic tandem cognoscat latentem superbiam suæ ruinæ causam præbuisse. Præterea sicut ille qui peccata venialia non curat, & quasi modica spernit, facillè labitur ad mortalia, Deo tantam incuriam puniente; ita pariter ob venialia superbiæ peccata, quæ homo superbus parvi facit, Deus aliquando permittit lapsum in mortale, ut homo discat se non offerre, nec in se gloriari, sed omne bonum soli Deo ascribere, & in illo solo omnem spem & fiduciam collocare, &c. Hac ratione superbia latet, & Deus latentem superbiam patientiore lapsu aliquando punit.

53. Porro sicut luxuriosi ac gulosi plurimum

gaudent, sibi que blandiuntur in bonis sensibilibus, etsi satis advertant ea esse peccata; ita pariter superbi se offerunt, ac in suis dotibus gloriantur, etsi id esse malum discernant; nec in hoc peccato ulla est diversitas inter superbos & alios, nisi peccatum quoddam superbi ad propriam excellentiam, aliis ad alia bona indebitè & contra legem afficiantur, quodque in materia superbiæ difficilè sit discernere quodnam sit peccatum mortale, cum illud in aliis materiis certò innotescat. Sed ut omnes videant superbiam maximam, sui que æstimationem ac confidentiam maximam, non excludere notitiam legis illam vetantis, consideretur Lucifer superbiæ pater, & dicatur, an ille dum superbi se extulit, legis divinæ nullam notionem habuerit? Nemo certè hoc dixerit, qui conditionem naturæ Angelicæ novit, & ad singularem dispositionem naturæ & gratiæ Angelis antè lapsum collatam aspexerit. Ergò quod superbi in se confidunt, quod se offerant, &c. non probat eos legis prohibentiæ aliqualem saltem advertentiam non habere, quando actu peccant peccato per se imputabili, quamvis postea illius obliviscantur, aut putent se non errasse. Quod si actu de malitia superbiæ nullo modo cogitent, tunc temporis aut non peccant si invincibiliter non cogitent de rei malitia, aut solùm peccant peccato imputabili non ad peculiarem penam, sed tantùm propter negligentiam, ex qua talis inconsideratio ortum traxit.

54. Episcopus Laodicæ reprehenditur à Sacra Scriptura ob tepiditatem, magis quàm ob superbiam; videtur autem divitiis abundasse, atque ob illarum copiam & commoditates in spiritualibus exercitiis, atque aliis munitis suo officio debitis valdè intepuisse. Excitatur ergò, & commoventur ut fervore spiritus teporem excitet, sequè bonis operibus divitem faciat, &c. Quod si in superbiam etiam incidit, nil inde inferri potest contra nostram assertionem, cum inde non probetur, quod sine ulla actuali advertentia ad malitiam peccaret peccato per se præcisè imputabili, de quo tamen solo præsens quæstio procedit. Quæ cum ita sint, mirandum est, quod Celladeus illo S. Scripturæ dicto concludat: *qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat Ecclesiis*; ita enim loquitur, ac si infirmare vellet, S. Joannem ed alluisse, ut approbaret sententiam illius, nostram verò condemnaret. Verùm quam debiles & inanes sint istiusmodi conjecturæ satis colligitur ex dictis.

SOLUTIO ULTIMÆ OBJECTIONIS

Celladei.

55. **O**BJICIT quartò. Peccatur per ignorantiam, & ex ignorantia: sed qui actu advertit se peccare, non peccat per ignorantiam aut ex ignorantia. Ergò peccatur, quin advertatur peccari. Major censetur certa de fide, ut ostensum est quæst. præcedente. Minor patet ex terminis, quia peccare per ignorantiam, & ex ignorantia, est ignorando peccare, sicut peccare cognoscendo est scienter & advertenter peccare. Ergò peccare per ignorantiam & ex ignorantia opponitur peccare cognoscendo & advertendo, sicut scientia & ignorantia opponuntur. Ergò peccatur quin advertatur peccari.

56. Confirmatur. Ignorantia est causa peccati solùm per accidens, quatenus removet cognitionem peccati, quæ si adesset, peccatum non committit.

Excæcatio non obest malitiæ operationis.

Superbum non latere turpitudinè superbiæ, suadet ipsa experientia.

Quo sensu superbia dicitur occulta.

committeretur. Ergo quando peccatur ex ignorantia, cognitio peccati abest, alioquin non solum non peccaretur ex ignorantia, sed ipsa ignorantia non esset, cum per cognitionem peccati excluderetur. Et sanè hoc verum est, si peccatur ex ignorantia simpliciter dicta, seu ex privatione notitiae & scientiae habitualis, siue ex absentia seu absentia actualis considerationis in eo, qui scientiam habitualemente obtinet, utroque enim modo peccatur. Ergo peccatur, quin hoc in particulari sciatur esse peccatum. Ergo quin ulla cogitatio de hoc malo in particulari, siue in specie, siue in singulari in mentem venerit.

57. Secundò sic arguo. Quando homo sub gravi, vel levi peccato tenetur attendere, quando orat, aut confecrat, &c. peccat quando non attendit, quia peccatum in non attentione consistit. At non advertens, & non attendens, tunc saltem actu non advertit se non advertere; alioquin adverteret & non adverteret; attenderet simul & non attenderet. Peccatur ergo saltem, quin actu advertatur peccari. Ratio à priori est, quia Deus præcipere potest attentionem actualem: in eo autem casu non attendere potest esse peccatum, sicut potest esse voluntarium, sicut est, quando poterat & debebat attendere, sed vel ex affectatione, vel negligentia non vult attendere.

58. Iterum sic tertio instatur. Tu dicis, nisi actu advertas te peccare non peccas: At Deus dicit, num. 15. *Si anima nesciens peccaverit, afferet capram anniculam pro peccato suo, & deprecabitur pro ea Sacerdos, quod inscia peccaverit coram Domino, impetrabitque ei veniam, & demittetur ei.* Tu dicis, si dici oblitus (quomodolibet oblitus fueris) die Veneris carne vescaris, aut oblitus horas non recitas, non peccas. At Deus Levit. 5. dicit, *Anima quae tetigerit aliquid immundum, &c. & oblita fuerit immunditiae suae, rea est, & deliquit.* At Deus non fallitur. Ergo tu falleris, & fallis. Tu dicis: non pecco, si non cognosco in peccare. Augustinus in libris Confess. dicit: *Eo insanabilius peccabam, quo me peccare nesciebam. Cui standum? Cum Augustino, S. Thomas, in 2. dist. 22. quaest. 2. art. 2. & S. Bonaventura art. 2. quaest. 3.* hoc Augustini dictum accipiunt, ut jacet. Tu negas vel alteras. Hi fuerunt amatores legis & Sancti. Ergo quando agitur de lege, ut nunc agitur, stultum est meliores testes quaerere.

58. Demum omnes Theologi ponunt conscientiam erroneam, nemo tamen dicit omnem conscientiam excusare. Ergo aliqua non excusat. At illa dicitur illud esse bonum quod est malum. Ergo peccatur, quando actu non advertitur peccari. Ita Celladeus § 3.

60. Respondeo Celladeum triumphare non solum ante victoriam, sed etiam ante praelium, quia neminem contradicentem habet, cum putet se ex Sacra Scriptura & PP. fatale in nos telum torquere; sed aërem verberat, neminem ferit. Et sanè mirum est, si putet, se communem Theologorum opinionem his argumentis impetere; eo ipso enim iudicare debet, eos in rebus ad finem fat clarè pertinentibus turpissimè errasse. Nónne ad hoc argumenta haec tua collimant, Celladee? Cur ergo hoc clarè non objicis? Si te puderet haec clarè objicere; pudeat eadem sub tegumento nimis pellucido, ut facis, contra eos proponere. Itaque uno verbo respondeo, saepe peccatur quando non advertitur peccari, tunc scilicet, quando ignorantia aut inadvertentia est culpabilis, seu quando & poterat & debebat

R. P. A. Terilli, Regula Morum, PARS. II,

vitari. Hoc probavimus nos, hoc omnes admittunt, nec aliud probant quæ tu attulisti. Sed in hoc versatur tua æquivocatio, tu semper vis peccatum puræ ignorantiae novam distinctamque ab aliis omnibus peccatis malitiam continere. Hoc nos negamus, & dicimus, tam absolutam & integram ignorantiam & incogitantiam mali, esse vincibilem, quam opus à tali ignorantia directum ab una eademque negligentia sciendi verè esse & denominari peccatum, nec aliam peculiaris maculam, aut reatum peccati afferre, quam quæ dicitur negligentiae culpabilis debetur. Si quid contra hoc habuisses afferre debueras, quia quæ dixisti hoc non impugnant, ut satis patet. Sicut nec probant, nos tunc peccare, quando praesens inadvertentia est inculpabilis. Ergo nil probant contra Auctores, quos impugnamus præterendis, quia illi solum docent eos actu non peccare, qui inculpabiliter actu non cogitant de peccato. Si verò quis de praesenti non cogitet, sed ex culpa priori non retractata in hanc incogitantiam devenit, peccat quidem, sed non novâ malitiâ, & imputabilitate; sed eadem malitiâ & imputabilitate culpæ prioris applicatur huic operi, illudque constituit imputabile. Atque ex his, atque doctrina in assertionibus asserta, patet responsio ad argumentum, quod per postquam distinctionem sponte ruit, cum umbram difficultatis non habeat.

61. Cæterum multis modis homo dicitur peccare per ignorantiam & inadvertentiam, ut dictum est, quorum aliqui verè continent peccatum malitiae, ideoque non spectant ad praesentem quaestionem, quæ procedit de integra & absoluta inconsideratione peccati. Hanc dicimus impedire omne peccatum si non sit imputabilis; si verò sit imputabilis, & actu imputetur, solum impedit omnem novam malitiam & culpam, sed non facit quo minus à priori culpa inficiatur, & communi imputabilitate constituitur peccatum. Hoc solo genere peccati peccatur, quando non cogitatur peccari. Et hoc solum probat argumentum primo loco propositum, nec aliud ex confirmatione inferri potest.

62. Ad secundum lex obligans ad attentionem solum obligat ad diligentem conatum: si hic adhibeatur lex non violatur, quamvis actus non attendatur. Cæterum lex ista violari potest, etiam ab eo, qui advertit se non attendere, sed ad alia distrahi. Profectò homines saepe reflectunt se distractos esse, nec tamen ideo attendunt, ut lex requirit; unde si semper talem reflexionem haberent, nec aliud cogitarent, quam tunc cogitant, legem violarent, nec attentionem debitam haberent. Unde perperam intulit Celladeus, quod non attendens non possit actu advertere ad suam non attentionem. Verum si explicasset, quæ sit attentio, quam lex præcipit, clarè vidisset eam nec poni, nec posse poni per hoc, quod advertam, me illam non ponere. Inanis ergo est illatio secundi argumenti.

63. Ad tertium, totum admittimus, quod ex Sacra Scriptura assertur, sed & locum illum Augustini, ut sonat admittimus; quia nil clarius, quam peccatum quodvis eò esse insanabilius, quod magis est ignotum. Cæterum nos nil eorum, quæ Celladeus objectat, tam crudè accipimus, ut ille proponit; immo simpliciter loquendo falsa dicimus esse, quæ ille asserit nos pro veris docere. Quod si cum distinctione accipiatur, nil est, in quo vel apparenter nos Deo, aut sanctis contraria tradere appareat. Sed illi lubitum est ex

V. termi-

Usitata ad-
versari; Hal-
lucinatio.

Quando in-
consideratio
impediat
malitiam,
quædo non?

Ad quid
obliget lex
præcipiens
attentionem,
& quomodo
violatur?

terminorum indistinctione ac æquívocatione latente imperito lectori fucum facere. Cæterùm mirandum est, quod tam fidenter dixerit, nos affirmare, quod si oblitus fueris, quomodocumque fueris oblitus diei, non pecces, si die veneris carne vescaris. At quis quæso hoc dixit? Nec unum inveniet, qui tam absurdè loquatur; quia omnes, ut benè advertit in ultimo argumento, Expressè docent conscientiam vincibiliter erroneam non excusare. Ergò per omnes peccant aliqui, qui errant & non cogitant, quando poterant & debebant cogitare & non errare. Ergò non dicunt, quod quomodolibet non cogitet aut erret, non peccet, sed talem propositionem sine debita limitatione non admittunt. Quid hoc aliud est quàm absurdas opiniones gravissimis viris imponere? Cave, Celladee, à talibus, quia causæ tuæ non profunt, sed tibi maximè obsunt.

64. Demum quod attinet ad S. Thomam & S. Bonaventuram, ex dictis constat, eos in terminis præsentis nostræ opinioni subscribere, ideoque nos talibus testibus libenter stare, nec meliores eo sine quærere, quasi putaremus illorum suffragium non sufficere. Hæc sunt, quæ Celladeus objicit, quæ certè, & modicam vim habent, & meo iudicio difficultatem vix tangunt. Quare videndum est, quid Auctores nostræ sententiæ sibiipsis objiciant, & perpendendum, qui magis ad debitum scopum colliment, qui validiora argumenta objiciant, illi an Celladeus?

SOLVUNTUR OBJECTIONES

Communes.

65. **O**BJICIT primò. Quando homo tenetur aliquid scire, & ad illud advertere, scientia & advertentia talis rei est in ejus potestate, quia nemo tenetur ad impossibile. Ergò talis ignorantia est vincibilis, & indirectè saltem voluntaria. Ergò non excusat. Unde *cap. si culpa de injuriis*, dicitur ignorantiam non excusare, quando quis debuit scire, Et *Instit. de lege Aquilia*, §. *Præterea*, dicitur, imperitiam in re ad proprium officium pertinente non excusare. Quare jura clamant, paria esse scire & debere scire. *L. Quod se mihi, ff. de rebus cred.* Ita Sanchez sibi objicit, & in particulari casu non advertentis ad præceptum jejunii sic urget. Talis homo tenebatur scire & advertere, quia tenebatur ad jejunandum. Ergò poterat illud scire & ad illud advertere. Ergò illi imputatur si non advertat.

66. Respondeo, cum Suario de censuris *diff. 4. sect. 8. num. 18.* & cum Sanchez loco citato, hunc hominem per se teneri ad hanc scientiam & advertentiam; ad quam sufficit, ut sit per se loquendo in homine potestas sciendi. At per accidens hic & nunc non teneri, sed suspendi illam obligationem, seu potiùs ab illa excusari ob impotentiam proximam ac moralem, quæ ex naturali ac necessaria ignorantia aut incogitantia oritur. Itaque argumentum solum procedit de potentia & obligatione proxima ac morali, de qua optimè concludit. At si sermo sit de potentia & obligatione remota, falsum est, quod æquiparentur scire & debere scire. Itaque & jura, & Doctores de hac materia loquentes intelligendi sunt de potentia proxima, & morali, quæ certè non adest, quando datur plena inadvertentia; quia tunc non est potestas in nostra potestate talem ignorantiam aut inconsiderationem expellere. Unde sequitur, ad aliud non esse reflectendum

quàm ut videamus, an ista incogitantia & ignorantia fuerit culpabilis, & ideo culpæ veretur, quod ex negligentia culpabili inducta fuerit. Si rectum imputabitur ad peccatum, eadem imputabilitate cum ipsa negligentia præcedente. Si non fuerit culpabilis, sed aliunde non à negligentia illa ortum habuerit, penitus excusabit. Itaque Argumentum hoc debite acceptum totam nostram assertionem validissimè confirmat. Porro in viris timorata conscientia, quique diligentiam probis consuetam adhibent, maximè utem in iis, qui firmum non peccandi propositum habent, omnis ejusmodi inadvertentia præsumitur naturalis & inculpabilis. In reliquis autem res est diligentius perscrutanda.

67. Objicit secundò. Si ad peccatum expressa consideratio malitiæ aut periculi esset necessaria, sequeretur primò quod omnes ferme excusarentur ab innumeris peccatis exterioribus, quæ sine tali consideratione fiunt. Verbi gratia ille excusaretur qui subito motu alium percuteret, non consideratâ rei malitiâ. At hoc videtur absurdum. Ergò circa opera exteriora non requiritur illa expressa consideratio, ut sint peccata mortalia. Ergò neque requiritur circa affectiones internas, sed utrobique sufficit interpretativa consideratio vel deliberatio.

68. Sequeretur 2. neminem peccare mortaliter, nisi actû consideret illud esse mortale, & offensam Dei: nam si hæc conditio actûs, & malitia non consideretur, non potest esse libera, & voluntaria, si expressa cogitatio ad libertatem requiratur. Quod si ratio offensæ mortalis non sit voluntaria, sit, ut nullus peccet mortaliter, nisi actû consideret malitiam offensæ mortalis. Excusarentur ergò Gentiles, qui de differentia peccati mortalis & venialis nil hæcenus novērunt. Similiter nemo venialiter peccaret, nisi qui actû consideraret opus quod facit, malitiam habere venialem: quæ videtur absurda.

69. Sequeretur 3. quòd nunquam peccaretur sine expressa conscientie reprehensione; nam cum ratio actû considerat aliquid esse malum, semper reprehendit voluntatem, si illud amet. Consequens autem est contra illud Pauli 1. ad Corinth. 4. *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum.* Quem locum tractans Hieronymus *Dial. 2. contra Pelag.* docet contra eos aliqua esse peccata ex ignorantia: *Sæpe enim (ait) aliqua malitia nos latet, ubi bene egisse arbitramur.* Atqui credibile non est, Paulo ignorantiam aliquam contigisse, sed solum inconsiderantiam. Demum SS. PP. moment, ut opera virtutum magna consideratione fiant, ne fortè sit reatus criminis, quod putatur causa virtutis. Sed & Sacra Scriptura testatur, homines aliquos sceleratos ex nimia peccandi consuetudine absque ulla conscientie reprehensione in peccata prolabi, & quasi aquam ea bibere. Ita Vasquez 1. 2. *diff. 107. cap. 2.*

70. Respondeo cum eodem, & ex eodem Vasquio ibidem *cap. 5.* Ad primum respondet Corduba, eodem modo judicandum esse de actionibus externis, atque de internis, ut si nihil appareat mali, vel periculi, sed simpliciter fiant, excusetur homo. Hac de causa quoties aliquis non servat jejunium, nil cogitans de eo, nec in universum nec in particulari, nullus est, qui eum condemnet, nec Confessarii interrogant (communiter saltem, quia quæ in raris casibus fiunt in regulam non veniunt) an potuerit advertere ad præceptum.

Adversarius
Lectori in-
cauto im-
ponit.

Quomodo
æquiparen-
tur scire &
debere scire
in ordine
ad morali-
tatem.

praeceptum, sed statim iudicant illum contra tale praeceptum non peccasse. Idipsum frequenter accidit in iis, quae solum sunt mala, quia prohibita. In peccatis vero externis, quae ex se mala sunt, quis non videt, numquam hanc inconsiderantiam contingere? Nam quantumvis aliquis sit obfirmato animo in malo, & iis peccatis addictus, statim ac occurrit occasio operis, & exterius operatur, non potest non cogitare aliquo modo malitiam illius, nisi in iis, quae subito quodam motu fiunt, ut fatetur Corduba. Quod si ita aliquando fieret, non esset peccatum; ut si quis subito irâ commotus nulla praemissa consideratione alium percuteret. In morosis autem cogitationibus, & affectibus internis, hoc passim evenit, sicut quotidie experimur.

71. Ad secundum Vasquez juxta sua principia respondet, ut alicui imputetur peccatum mortale non esse necessarium considerare rationem mortalis offensae Dei: haec enim ratio non est de essentia peccati in genere mortis, sed quid consequens illam. Quare respectu illius voluntarium non est necessarium, sed satis est, voluntarium versari circa malitiam moralem, quâ suppositâ, ex natura rei cetera consequuntur. Quare etsi Gentiles non cognoscerent differentiam inter mortale & veniale, nihilominus peccant mortaliter & venialiter, si sciant distinguere inter grave & leve peccatum; quia poena, & id, quod ratione peccati consequitur, non debet esse voluntarium. Atque eodem exemplo adversarios possemus urgere; nam Gentiles non possunt considerare rationem mortalis & venialis, quia nullum habent ad hoc principium. Ergo adversarii coguntur dicere Gentiles non ideo peccare mortaliter, quia potuerunt considerare rationem mortalis. Porro eos non esse reos mortalis, quia potuerunt considerare rationem mortalis, patet, quia sicut illi non sunt rei infidelitatis, sed ob alia peccata damnabuntur (ut docet S. Thom. 2. 2. quaest. 10. art. 1.) quibus mysteria fidei non sunt ullo modo proposita, nec de illis aliquid audierunt; ita etiam non est dicendum ipsis imputari mortale, quia potuerunt rationem mortalis distinctam à veniali considerare, sed quia malitiam moralem cognoverunt, cui necessarii conjuncta est mors animae, & poena.

72. Ad tertium concedimus numquam fieri

peccatum ratione sui imputabile, sine conscientiae reprehensione, ex parte cognitionis, quae consistit in cognitione mali, aut periculi: sapientis tamen fieri sine illo timore, & cruciatu ex parte voluntatis, quando videlicet quis ex prava consuetudine peccans non terretur à peccato. Quod autem Paulus dicit: *Nihil mihi conscius sum*: nullus interpretum explicat dictum à Paulo propter peccata ex defectu considerationis commissa. Respondet ergo juxta communem expositionem, ideo Paulum dixisse, *Nihil mihi conscius sum, &c.* quia licet sua eum conscientia non accusaret de aliquo peccato; poterat nihilominus revera reus esse alicujus peccati praeteriti, quod ipsum tunc lateret, non quia ex defectu considerationis commissum esset, sed quia factum cum consideratione poterat oblivioni traditum esse; cumque Deus nullius obliviscatur, rectè subjungit. *Qui autem iudicat me Dominus est.* Quamvis ergo nec Paulus, nec nos, dum actu peccamus, (intellige peccato per se imputabili) dicere possimus: *Nihil mihi conscius sum*: quia tunc actu conscientia nos reprehendit ipsa saltem consideratione; post tamen peccata quisque rectè dicere potest, *Nihil mihi conscius sum, &c.* Porro Paulum in illo cap. non loqui de conscientia mortalis, sed venialis in seipso, ostendimus infra (inquit Vasquez) *disp. 200. cap. 5.* Merito etiam Patres docent, ut opera virtutis magna cum cautela fiant, quia accidere potest, ut ex lubricatione, & parva attentione veniale aliquo peccato inficiantur, cumque venialia nos facile lateant propter legum considerationem, ideo admonent, ut cum cautela, & attentione opera virtutis fiant, non quia sine ulla attentione ad malum possimus contrahere peccatum. Haecenus Vasquez de verbo fermè ad verbum.

73. Ex his constat, Celladeum nil attulisse contra nostram opinionem, quod ab ejus assertoribus objectum & solutum non fuerit. Immo illi plura & difficiliora objecerunt quam ipse, tamen, haec omnia dissimulat, & quod absurdus est absque ulla ad eorum responsiones advertentia aut earum impugnatione, argumenta, à gravissimis viris diu antè soluta, agglomerat, atque in illis tamquam insolubilibus gloriatur. Porro eandem methodum in sequenti etiam quaestione servat, ut mox videbimus.

Quo pacto peccent Gentiles, ignari differentiae inter mortale & veniale.

Quo sensu Paulus dixit: nihil mihi conscius sum, &c.

V 2

QUAE.